

-Kurzus kódja(i): FLM-233.02
FLM-231:12
FLMD16-111.02

Kurzus címe: Magyar filmtörténet: Magyar film a 60-as években

Tanár neve: Varga Balázs

Kurzus időpontja, helye: szerda 10.45–12.15, 34-es terem

Kurzus típusa: Előadás

Kurzus leírása: A kurzus az ötvenes évek végétől a hatvanas évek végéig tartó bő évtized magyar filmkultúrájával foglalkozik. A félév során különböző metszetekben vizsgáljuk ezen időszak magyar filmtörténetét: az intézményi változásokat és a filmpolitikai modellváltást éppúgy nyomon követjük, mint a hagyományválasztás és -váltás műfaji, illetve szerzői stílustörekvéseit. Mindezen túl különösen fontos kérdés annak megtárgyalása, hogy milyen társadalmi és kulturális szerepet töltött be a korszakban a magyar film, valamint hogy a mából visszatekintve mit mond a korszak magyar filmje a hatvanas évek magyar szocializmusáról és a Kádár-rendszeréről. A témákat filmelemzések, esettanulmányok, valamint szövegelemző munka segítségével járjuk körül.

A félév menete, az órák témái:

1. Bevezetés. Az ötvenes-hatvanas évek a magyar filmtörténetben. Periodizáció. Intézménytörténeti áttekintés.
2. Az ötvenes évek stílustendenciái és szerzői életművei. A klasszikus korszak vége.
3. A magyar modernizmus kezdetei. A hatvanas évek elejének magyar filmje.
4. Az európai újhullámok és a magyar újhullám. Áttekintés.
5. A magyar újhullám – a korszak fiatal magyar filmje.
6. A hatvanas évek magyar filmjeinek történelemképe.
7. Cenzúra és politika a hatvanas évek magyar filmjeiben.
8. Folklór és stilizáció a magyar újhullám filmjeiben. Sára Sándor, Kósa Ferenc.
9. Jancsó Miklós filmjei a hatvanas években.
10. Dokumentarizmus a hatvanas évek magyar játékfilmjeiben.
11. Szórakoztató filmek és műfajiság a hatvanas évek magyar filmjében.
12. Lezárás. A hatvanas-hetvenes évtizedforduló trendjei.

A kurzus teljesítésének követelményei: A félév írásbeli vizsgával zárul. Ennek első fele egy filmismereti teszt a kötelező filmek alapján. A teszt minimum 70%-os teljesítése a jegyszerzés alapfeltétele. Az írásbeli vizsga második fele (teszt és esszékérdések a szakirodalom és az előadások anyaga alapján) csak akkor értékelhető, ha a beugró teszt sikerült.

Elsajátítandó kompetenciák és módszerek: Tájékozódás a magyar filmtörténetben és társadalomtörténetben. A kulturális jelenségek és azok történeti, politikai beágyazottságának értéke, értelmezése.

Kötelező filmek: Bácskai Lauró István: A hamis Izabella
Bácskai Lauró István: Gyula vitéz télen-nyáron
Bacsó Péter: Fejlövés
Bacsó: A tanú
Fábri Zoltán: Húsz óra
Fehér Imre: Gyalog a mennyországba
Gaál István: Sodrásban
Gyarmathy Lívია: Ismeri a szandi-mandit?
Herskó János: Párbeszéd
Herskó János: Vasvirág
Herskó János: Szevasz, Vera
Jancsó Miklós: Csillagosok, katonák
Jancsó Miklós: Oldás és kötés
Jancsó Miklós: Szegénylegények
Kardos Ferenc–Rózsa János: Gyerekbetegségek
Keleti Márton: A tizedes meg a többiek
Kósa Ferenc: Tízezer nap
Kovács András: Falak

Kovács András: Hideg napok
Makk Károly: Ház a sziklák alatt
Makk Károly: Megszállottak
Máriássy Félix: Külvárosi legenda
Mészáros Márta: Szép leányok, ne sírjatok
Révész György: Az oroszán ugrani készül
Rövidfilm-válogatás (Szabó: Koncert, Te, Gaál: Pályamunkások, Tisza – Őszi vázlatok,
Sára: Cigányok, Huszárik: Elégia, Novák: Kedd)
Sándor Pál: Bohóc a falon
Sára Sándor: Feldobott kő
Simó Sándor: Szemüvegesek
Szabó István: Álmodozások kora
Szabó István: Apa
Várkonyi Zoltán: A kőszívű ember fiai
Zolnay Pál: Hogy szaladnak a fák...

Kötelező / ajánlott irodalom: Kötelező irodalom:

Gelencsér Gábor: Oldások és kötések. Alkotói poétikák a hatvanas évek magyar filmművészetében. In: Uő: *Az eredendő máshol. Magyar filmes szólamok*. Budapest: Gondolat Kiadó, 2014. pp. 32–45.
Kovács András Bálint: Jancsó 70. 2000 (1991) no. 10. pp. 50–54. [Újraemlékező: Kovács András Bálint: *A film szerint a világ*. Budapest: Palatinus Kiadó, 2002.]
Murai András: *Film és kollektív emlékezet. Magyar múltfilmek a rendszerváltozás után*. Szombathely: Savaria University Press, 2008. pp. 92–111.
Perneczky Géza: A szépség mítosza, a harmónia széttörése, a köznapok költészete. Magyar filmképek stílusváltozatai. In: Bíró Yvette (szerk.): *Filmkultúra 1965–1973. Válogatás*. Budapest: Századvég Kiadó, 1991. pp. 236–244.

Ajánlott irodalom:

Bakos Gábor: Gaál István korai filmjeinek művészettörténeti vonatkozásai a hatvanas években. *Filmkultúra* <http://www.filmkultura.hu/spiral/pdf/gaalkora.pdf>
Bíró Yvette: Stílusproblémák a mai magyar filmművészetben. Jegyzetek Fábri Zoltán és Máriássy Félix rendezői stílusáról. *Filmkultúra* (1962 május) no. 12. pp. 3–46.
Bíró Yvette–Hegedűs Zoltán–Ujhelyi Szilárd: „Tessék felébredni!” *Filmkultúra* (1965) no. 1. pp. 19–38.
Bódy Gábor: Utak és eredmények a magyar filmtörténetében, 1963–1969. In: Bódy Gábor: *Egybegyűjtött filmművészeti írások 1*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2006. pp. 26–34.
Egy gondolat ígézetében. Fábri Zoltánnal Szabó István beszélget. In: Bíró Yvette (szerk.): *Filmkultúra 1965–1973. Válogatás*. Budapest: Századvég Kiadó, 1991. pp. 21–28.
Fazekas Eszter (szerk.): *Sámán. Zolnay Pál filmrendező*. Budapest: Magyar Filmtörténeti Fotógyűjtemény Alapítvány, 2003. pp. 9–28.
Fazekas Eszter–Pintér Judit: Miénk a világ? *Filmkultúra* (1988) no. 6. pp. 39–51.
Gaál István-összeállítás. *Metropolis* (2005) no. 3. pp. 36–63.
Gelencsér Gábor: *A Titanic zenekara. Stílusok és irányzatok a hetvenes évek magyar filmművészetében*. Budapest: Osiris Kiadó, 2002. pp. 9–57.
Gelencsér Gábor: Mesetrabant. A legvidámabb barakk legvidámabb filmjei. *Filmkultúra online*. <http://www.iif.hu:8080/1999/articles/essays/mesetrabant.hu.html>
Gelencsér Gábor: Az emlékezés formái és az emlékezet politikái. Az emlékezés mint a történelmi-politikai identitáskeresés időrend-felbontó narratív formája a Kádár-korszakban és továbbélése a posztkommunizmus időszakában. *Apertúra* (2016 nyár) <http://uj.apertura.hu/2016/nyar/gelencser-az-emlekezes-formai-es-az-emlekezet-politikai-az-emlekezes-mint-a-tortenelmi-politikai-identitaskereses-idorendfelbontó-narratív-formája-a-kádár-korszakban-és-továbbélése-a-posztkommunizmus/>
Gervai András: *A tanúk. Film-történelem*. Budapest: Saxum Kiadó, 2004. pp. 221–236.
Hankiss Elemér: A Jancsó-filmek motívumrendszere. In: Bíró Yvette (szerk.): *Filmkultúra 1965–1973. Válogatás*. Budapest: Századvég Kiadó, 1991. pp. 138–148.
Hirsch Tibor: Bosszuálló és bosszulatlan konszenzusok. A rettenet-színház Jancsónál. *Metropolis* (2002) no. 1. pp. 44–79.
Hirsch Tibor: Utak és csapdák. A magyar filmvígjáték 1945–1990 között.

<http://www.filmtortenet.hu/object.290ebcd1-2a9e-4243-9f10-1dea224c9489.ivy>
<http://www.tte.hu/?page=konf&id=100>

Komár Erzsébet (szerk.): *Mozgóképtár*. CD-ROM. no. 3., no. 5. Budapest: Magyar Filmintézet.

Kovács András Bálint: Miért az ávósok? *Filmvilág* (1988) no. 4. pp. 6–11.

Kozák Gyula: A hatvanas évek társadalmáról (Adalékok).
<http://www.rev.hu/portal/page/portal/rev/kiadvanyok/evkonyv02/kozak>

Köllő Miklós: A játékfilmgyártás szervezeti keretei. In: Gelencsér Gábor (szerk.): *Huszonöt magyar filmszemle (1965–1994)*. Budapest: Magyar Filmunió, 1994. pp. 201–203.

Magyar filmtörténet online: www.filmtortenet.hu

Makk Károly-összeállítás. *Metropolis* (1999) no. 3. pp. 74–97.

Máriássy Félix-összeállítás. *Filmspirál* (2003) no. 31. pp. 140–182.

Marx József: *Szabó István. Filmek és sorsok*. Budapest: Vince Kiadó, 2002. pp. 36–103.

Marx József: *Fábri Zoltán. Fák és folyodárok, egy komoly filmrendező pályaképe*. Budapest: Vince Kiadó, 2004. pp. 63–116.

Marx József: *Szabó István. Filmek és sorsok*. Budapest: Vince Kiadó, 2002. pp. 106–169.

Muhi Klára: Párbeszéd és svédcsavar. Herskó János filmjeiről. *Filmvilág* (2005) no. 3. pp. 16–19.

Pintér Judit: A képírástudó magánya. Gaál Istvánról. *Filmtett* (2003) no. 31. pp. 33–36.

Pólik József: Elvesztett illúziók. A magyar politikai film korszakai. 2. rész. *Filmvilág* (2014) no. 8. pp. 18–22.

Rainer M. János (szerk.): *A „hatvanas évek” Magyarországon*. Budapest: 56-os Intézet, 2004.

Rainer M. János: Kádár János, a reformer?
http://www.rev.hu/portal/page/portal/rev/tanulmanyok/kadarrendszer/rainer_kadar_refo_rmer

Révész Sándor: *Aczél és korunk*. Budapest: Sík Kiadó, 1997. pp. 211–218.

Szabó Miklós: A magyar zsidóság és a kommunista mozgalom viszonya a magyar filmekben 1945 után. In: Surányi Vera (szerk.): *Minarik, Sonnenschein és a többiek. Zsidó sorsok magyar filmben*. Budapest: Magyar Zsidó Kulturális Egyesület–Szombat Folyóirat, 2001. pp. 36–43.

Szabó Miklós: A rigid és a képlékeny elnyomás. *Filmkultúra* (1991) no. 6. pp. 3–9.

Valuch Tibor: A „gulyáskommunizmus” valósága.
<http://www.rev.hu/portal/page/portal/rev/tanulmanyok/kadarrendszer/gulyas>

Vincze Teréz: Szóts István és a hatvanas évek magyar filmművészete. *Metropolis* (1998) no. 2. pp. 90–100.

Zsugán István: *Szubjektív magyar filmtörténet 1964–1994*. Budapest: Osiris–Századvég, 1994.
